

XORIY PSIXOLOGIYASIDA MARGINALLIK TUSHUNCHASI VA UNING
EVOLYUTSIYASI

Iskandarova Fotima Ibrohim qizi

Osiyo Xalqaro Universiteti

Ilmiy rahbar: Avezov Olmos Ravshanovich

Annotatsiya. *Ushbu ilmiy maqolada chet el psixologiyasidagi marginallik tushunchasi va uning evolyutsiyasi ko'rib chiqiladi. Maqolada turli xil nazariy yondashuvlar, tadqiqotlar va vaqt o'tishi bilan marginallikni tushunishdagi o'zgarishlar ko'rib chiqiladi. Tahlil qilingan ma'lumotlar ushbu kontseptsiya vaqt o'tishi bilan qanday rivojlanganligini va xorijiy psixologiyada qanday tendentsiyalar kashf etilganligini yaxshiroq tushunishga yordam beradi.*

Kalit so'zlar: *marginallik, evolutsiya, moslashish, xususiyatlar, shaxslararo munosabatlar, ijtimoiy me'yor, ijtimoiy integratsiya.*

Kirish. Chet el psixologiyasida marginallik konsepsiyasi muhim rol o'ynab ijtimoiy va psixologik moslashuvni o'rganishning eng muhim jihatlaridan biridir. Bu, ayniqsa, odamlar o'rtasida ijtimoiy identifikatsiya, moslashish va o'zaro ta'sirning yangi shakllari paydo bo'ladigan zamonaviy ijtimoiy tuzilma sharoitida dolzarb va doimiy o'zgarib turadi. So'nggi o'n yillikda marginallikni tushunish moddiy evolyutsiyani boshdan kechirdi. Uning rivojlanishining kelib chiqishi mashhur sovet va g'arb psixologlari va sotsiologlarining asarlariga borib taqaladi, masalan, R.Park, E.Stounkvist, T.Shibutani, K.Marks, M.M.Baxtin, E.Xoffman, J.Tyorner, K.Xerder va boshqalar. Ushbu tadqiqotchilar ijtimoiy chegaralarda tutilgan va "marginallashtirilgan" guruhlar yoki shaxslarni ifodalovchi odamlarning xulq-atvori va psixologiyasini o'rganib chiqdilar. Psixologiyadagi marginallik tushunchasi shaxslarning asosiy ijtimoiy va madaniy guruhlar chegarasida yoki tashqarisida joylashgan holatini tavsiflaydi. Dastlab, marginallik tushunchasi deviant xulq-atvor va noqulay turmush sharoitlari bilan bog'liq edi, ammo vaqt o'tishi bilan uning tushunchasi yanada xilma-xil va murakkab bo'lib qoldi.

Ishning maqsdi va vazifasi. Ushbu ilmiy maqolaning maqsadi marginallikni xorijiy psixologiyada tushuncha va tadqiqot ob'ekti sifatida ko'rib chiqishdir. Maqolada asosiy nazariy yondashuvlar va tadqiqotlar, marginallikning dolzarb mavzulari, kontekstual evolyutsiya va zamonaviy ijtimoiy tadqiqotlar muhokama qilinadi. Mening tadqiqotim natijalari bizga marginallikning psixologik moslashuv va odamlar o'rtasidagi o'zaro ta'sirga munosabatlarini tahlil qilish imkonini beradi, shuningdek, keyingi tadqiqotlar va ma'lumotlar uchun istiqbollarni taklif qiladi. Shunday qilib, chet el psixologiyasida marginallik kontsepsiyasining evolyutsiyasini ko'rib chiqish zamonaviy jamiyatdagi ijtimoiy va psixologik moslashuvning murakkab hodisasini chuqurroq tushunishga va

hayotning turli sohalarida amaliy qo'llash bo'yicha tavsiyalarni shakllantirishga imkon beradi.

Asosiy qism. Bugungi kunda marginallikni tushunish zamonaviy nazariy va empirik tadqiqotlar tufayli chuqurlashdi va kengaytirildi, unda turli fanlar, jumladan psixologiya, sotsiologiya va madaniyatshunoslikning eng yangi tadqiqot usullari va nazariy tushunchalarini qo'llay boshlashdi. Bunday yaxlit yondashuv marginallikni bir qator ijtimoiy-madaniy, iqtisodiy va siyosiy omillar ta'sirida shakllanadigan ko'p qirrali va dinamik hodisa sifatida ko'rib chiqishga imkon beradi. Tarixiy kontekst – XX asrning boshlarida marginallik tushunchasi ko'pincha kasallik, anomallik yoki pastlik bilan bog'liq edi. Biroq, psixologik va sotsiologik nazariyalarning rivojlanishi bilan bu yo'nalishda boshqa yondashuvlar paydo bo'la boshladi. «Marginallik» tushunchasining paydo bo'lishi (lot. margo - chekka, chegara) 30- yillardagi Chikago sotsiologiya maktabi faoliyatiga borib taqaladi. XX asr U.R. Park tomonidan Amerika jamiyatidagi migrantlar holatini tavsiflash uchun kiritilgan va fazoviy harakatchanlik bilan bog'liq [1]. Ammo Park sotsiolog bo'lishiga qaramay, uning kontseptsiyasi o'sha davrning umumiy ilmiy muhitini tavsiflovchi sotsializatsiyaning ijtimoiy-psixologik jihatlariga asoslangan edi. Parkning izdoshi E. Stounkvist madaniy to'qnashuvda ishtirok etuvchi va «ikki olov orasida» bo'lgan ijtimoiy sub'ektning marginal pozitsiyasini tasvirlaydi. Bunday shaxs har bir madaniyatning chekkasida, lekin ularning hech biriga tegishli emas. Stounkvist moslashish jarayoni yangi xususiyatlarga ega bo'lgan shaxsning shakllanishiga olib kelishi mumkin deb hisoblagan [2.,13-bet]. Dastlab marginallashuv muammosi inson ruhiyatiga ta'sir qiluvchi madaniy ziddiyat edi. Ushbu konsepsiya bo'yicha Amerika sotsiologik fikrining keyingi rivojlanishi marginallikning tavsiflangan holatlari doirasining kengayishiga olib keldi. Ushbu yangi yondashuvda marginallik madaniy jihatdan yo'q qilinadi va tobora ijtimoiy sohaga o'tkaziladi. Bu o'zgarishning muhim sababi urushdan keyingi davrda sotsiologiyaning jadal rivojlanishi edi. Yevropa va Amerika tarixni «hayot o'qituvchisi» rovida almashtirib, sotsiologiya jamiyatning ijtimoiy tuzilishi haqidagi fanga aylanadi. G'oya shunday tuzilmani belgilash orqali tarqaladi: o'zaro ta'sirning ijtimoiy qoidalari nafaqat jamiyatda sodir bo'layotgan jarayonlar to'g'risida aniq bilimlarni berishi mumkin, balki bu jarayonlarni prognoz qilishi ham mumkin. Marginallik ham ijtimoiy harakatchanlik mahsuli, ham alohida maqom sifatida qarala boshladi [3]. Marks ta'limoti va strukturalistlar falsafasidan kelib chiqqan paradigma marginallashgan shaxslarning ijtimoiy psixologiyasi sohasidagi tadqiqotlarga tobora ko'proq ta'sir ko'rsatyapti. Amerika, Lotin Amerikasi va G'arbiy Yevropa sotsiologiyasida marginallashuvga ta'sir qiluvchi ob'ektiv ijtimoiy sharoitlarni o'rganishga alohida e'tibor berilmoqda. Bu yondashuv marginallashuvning ijtimoiy sabablarini tahlil qiladi va ularni kengroq ijtimoiy tuzilmalar va tizimlar kontekstiga joylashtiradi. Tadqiqotchilar marginal shaxslarning individual xususiyatlariga e'tibor qaratish o'rniga ijtimoiy tengsizliklar, iqtisodiy kamsitishlar, siyosiy marginallashuv va marginallikning paydo bo'lishi va rivojlanishi uchun shart-sharoit yaratuvchi boshqa

omillar javoblarini qidirmoqdalar. Jamiyatning ijtimoiy va o'z-o'zini tasdiqlashga e'tibori sotsiologiya fanining paydo bo'lishiga olib keldi. Ijtimoiy dunyoni turlicha tuzadigan va shunga mos ravishda marginallikni belgilaydigan ko'plab tushunchalar paydo bo'la boshladi. «Haqiqiy ijtimoiy tuzilmalarni» o'rganishga chaqiruv «ta'rifi bo'yicha» marginallikning hukmronligiga olib keldi. Ya'ni, marginal deb «haqiqatan» ham marginal holatda bo'lgan, ekstremal yoki chegaralangan holatlarga atala boshlandi. Bu «haqiqat» jamiyatning o'zi haqidagi g'oyasiga yoki sotsiologlarning jamiyat haqidagi g'oyasiga asoslangan edi. Biroq, na jamiyatda, na olimlar orasida hech qachon umumiy g'oyalar va dunyoning yagona surati bo'lmagan. Garchi sotsiologlarning ommaviy ongga keltirgan tushunchalari haqiqatga aylanishi mumkin bo'lsada, ularning barchasi vaqt sinovidan o'ta olmadi va marginallikning yetarli darajada ob'ektiv mezonlarini ta'minlamadi. Jamiyat harakatchanligining kuchayishi, axborot texnologiyalari va ijtimoiy bir xillikning buzilishi ijtimoiy hayotning rizomizmiga, atomizatsiyasiga olib kelishini hisobga olsak, «ta'rifi bo'yicha» marginallik shunchaki hamma narsani qamrab oladi. Natijada, zamonaviy jamiyatda marginallik yo'qolib borayotgani haqida ovozlari eshitila boshlandi [4., 146-bet]. Bu yondashuv marginallashuvning ijtimoiy sabablarini tahlil qiladi va ularni kengroq ijtimoiy tuzilmalar va tizimlar kontekstiga joylashtiradi. Tadqiqotchilar marginallashgan shaxslarning individual xususiyatlariga e'tibor berish o'rniga, ijtimoiy tengsizliklar, iqtisodiy diskriminatsiya, siyosiy marginallashuv va marginallikning paydo bo'lishi va rivojlanishi uchun sharoit yaratadigan boshqa omillar bilan shug'ullana boshladilar.

Qizig'i shundaki, fransuz olimi uchun marginallik deyarli har doim jamiyatning o'zining «normal» dunyosini mustahkamlash uchun «zararli» elementlarni rad etishga qaratilgan maqsadli faoliyatining mahsulidir. Faqat marginallashganlarga munosabat, jamiyatning begonalardan qo'rqish reaksiyasi evolyutsiyaga uchraydi. Xulosa qilish mumkin bo'lgan, hodisaning o'zi o'zgarishsiz qoldi. Endi “Rad etish inqirozga uchragan jamiyat uchun parchalanish mahsuli sifatida namoyon bo'ladi. «Marginal» so'zi asta-sekin foydalanishdan chiqib ketmoqda” [4., 146-bet]. Ommaviy ongda barqaror marginallik kontseptsiyasining mavjudligi va bizning davrimiz haqiqatlari Fransiyada noaniqlik va «marginallik» atamasini rad etishni keltirib chiqaradi. Aksincha, hind jamiyatida ko'plab ijtimoiy harakatlar marginal hisoblanadi. E. Rashkovskiy ta'kidlaganidek, u yerda marginallashganlar shunchaki “ijtimoiy-madaniy renegatlar” emas [5., 148-bet], balki o'z yurtiga ma'naviy va ijtimoiy xizmat ko'rsatish yo'llarini izlayotganlar ham. Marginallikda psixologik nuqtai nazardan qaralganda, shaxsning ichki dunyoqarashi va hissiy holatiga alohida e'tibor beriladi. Parkning ta'kidlashicha, noaniqlik, axloqiy chalkashlik va boshqa shunga o'xshash sharoitlar marginal odamlarga xos bo'lishi mumkin. Muammo shuki, bunday sharoitlarni maxsus tadqiqot usullarisiz aniqlash qiyin, ayniqsa, so'rov yoki psixologik tekshiruv o'tkazish imkoni bo'lmasa. Biroq, avtobiografiyalar, maktublar va boshqa shaxsiy matnlar tarixiy shaxsning psixologik holatini qayta tiklash uchun etarli ma'lumot berishi mumkin.

Zamonaviy xorijiy psixologiyada marginallik tushunchasi postmodern nuqtai nazardan ko'rib chiqila boshlandi. Ushbu yondashuv marginallikni aniqlashda kontekst va xilma-xillikning muhimligini ta'kidlaydi. Marginallikni tushunish yanada moslashuvchan bo'lib, ijtimoiy-madaniy omillarni hisobga oladi. Marginallikni belgilashda, munosabat bilan norma muhim rol o'ynaydi. Marginallik me'yordan butunlay tashqarida, kontekstsiz mavjud bo'lolmaydi, chunki marginallik va noaniqlik har doim kimgadir yoki biror narsaga nisbatan mavjud. Biz norma haqida gapirganda nimani nazarda tutamiz? Bizning fikrimizcha, norma ham «ichkaridan» belgilanishi kerak. Axir, ikki xil tadqiqotchi (yoki jamoat guruhlari) normani belgilashi mumkin va undan kim tashqariga chiqishi har xil. Marginallik va me'yordan chetga chiqish o'rtasidagi bog'liqlik nafaqat sub'ektiv, balki chiziqli ham emasligi vaziyatni yanada og'irlashtiradi. Normativ asosning murakkabligi va noaniqligi postmodernistlar tomonidan yaxshi tasvirlangan. J.Derridaning desentratsiya g'oyasi, ikkilik muxolifat doirasida haqiqiy marginallik haqida gapira olmaslik, M.Fuko fikricha, marginallashganlar tomonidan madaniy stereotiplar va taqiqlarni inkor etish marginal mavjudlik tajribasini institutsionalga sig'dirish strayegiyasi imkonsiz bo'lib chiqadi [11]. 1980-1990- yillarda madaniy yondashuv rivojlana bordi hamda psixologiyaning muhim yo'nalishiga aylandi. Ushbu yondashuv doirasida marginallik turli madaniy va ijtimoiy-madaniy omillar kontekstida ko'rib chiqildi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, marginallik madaniy qadriyatlar, me'yorlar va umidlar bilan bog'liq bo'lishi mumkin. Marginallik evolutsiyasi nafaqat ijtimoiy psixologiyada balki madaniy hayotda ham boshqacha qarashlar va fikrlar bilan rivojlana bormoqda.

Xulosa. Chet el psixologiyasida marginallik tushunchasi uzoq va qiziqarli evolyutsiyaga ega. U o'z rivojlanishini og'ish va tarqalmaslik muammosi sifatida boshlagan, ammo vaqt o'tishi bilan u yangi ma'nolarga ega bo'lib, turli nuqtai nazardan o'rganila boshlagan. Marginallik ijtimoiy, psixologik va madaniy jihatlar kontekstida o'rganiladi. Buni bolalik va ijtimoiy rad etish hodisasi sifatida ko'rish mumkin, balki individual erkinlik va o'zini namoyon qilish imkoniyati sifatida ham ko'rish mumkin. Bu bizga marginallik har tomonlama tahlilni talab qiladigan ko'p qirrali hodisa ekanligini tushunishga imkon beradi. Vaqt o'tishi bilan marginallik tushunchasi ijtimoiy jarayonlar va jamiyat dinamikasini tushunishning muhim vositasiga aylandi. Bu psixologiya bo'yicha tadqiqotchilar va amaliyotchilarga jamiyat chegaralarida bo'lganlarni yaxshiroq tushunish va yordam berish imkonini beradi. Umuman olganda, chet el psixologiyasida marginallik tushunchasining evolyutsiyasi uning ahamiyati va tadqiqot imkoniyatlarini ko'rsatadi. Marginallikni o'rganish inson tajribasining xilma-xilligini va bu bilimlarni ijtimoiy va psixologik muammolarni hal qilishda qo'llashni ko'proq tushunishni ta'minlashda davom etmoqda.

1. Park R.E. Human migration and the marginal man // *American Journal of Sociology*. 1928. Vol. 33, № 6
2. Ярская-Смирнова Е.Р. Социокультурный анализ нетипичности. Саратов, 1997
3. Kerkhoff A.C., McCormick T.C. Marginal status and marginal personality // *Social forces*. 1955. Vol. 34, № 1
4. Фарж А. Маргиналы // 50/50: Опыт словаря нового мышления. М., 1989
5. Гурин С.П. Маргинальная антропология. Саратов, 2000
6. Самадов, Б. Ш., & Мусаева, Д. М. (2020). Тенденция развития эпидемического процесса гепатита С в Узбекистане. Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції. НФаУ, Харьков. Украина, 430-437.
7. Samadov, B. S., & Dubinina, N. V. (2016). Characteristics and trends of epidemic of hepatitis C in Uzbekistan and Ukraine.
8. Самадов, Б. Ш., Жалилов, Ф. С., & Жалилова, Ф. С. (2020). ВЫРАЩИВАНИЕ ЛЕКАРСТВЕННОГО РАСТЕНИЯ «MOMORDICA CHARANTIA L» В УСЛОВИЯХ БУХАРСКОЙ ОБЛАСТИ. Вестник науки и образования, (21-1 (99)), 92-98.
9. Дубинина, Н. В., Самадов, Б. Ш., Тищенко, И. Ю., Дубініна, Н. В., & Тищенко, І. Ю. (2020). Вирусные гепатиты с парентеральным механизмом передачи: современные подходы к лечению.
10. Samadov, B. S., Yaremenko, V. D., & Berezniakova, N. L. (2018). Standartization of active pharmaceutical ingredients in combined dosage form.
11. Швець, І. О., Самадов, Б. Ш., Ільїна, Т. В., & Ільїна, Т. В. (2017). Навчальна практика з фармакогнозії–складова частина професійної підготовки провізора.
12. Samadov, B., Sych, I. A., Shpychak, T. V., & Kiz, O. V. (2017). Quantitative determination by potentiometric titration method of active pharmaceutical ingredients in complex dosage form.
13. Самадов, Б. Ш., Жалилов, Ф. С., Жалилова, Ф. С., & Шарипова Э.М. (2021). ХИМИЧЕСКИЙ СОСТАВ ЛЕКАРСТВЕННОГО СЫРЬЯ “MOMORDICA CHARANTIA L”, ВЫРАЩИВАННОГО В УСЛОВИЯХ БУХАРСКОЙ ОБЛАСТИ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН. Вестник науки и образования, (15-1), 106-110.
14. Дубинина, Н. В., Самадов, Б. Ш., & Тищенко, И. Ю. (2021). Создание вакцин для профилактики и лечения ВИЧ.
15. Samadov, B. S. (2022). THE USE OF THE MEDICINAL PLANT MOMORDICA CHARANTIA L IN FOLK MEDICINE. *Asian journal of pharmaceutical and biological research*, 11(2).
16. Bakhodirjon Sharipovich Samadov. (2022). THE CHEMICAL COMPOSITION OF THE MEDICINAL PLANT MOMORDICA CHARANTIA L USED IN FOLK MEDICINE. *Thematics Journal of Chemistry*, 6(1).

17. Samadov, B. S. (2022). ANATOMICAL STRUCTURE OF THE MEDICINAL PLANT MOMORDICA CHARANTIA L. *Thematics Journal of Botany*, 6(1).

18. Самадов, Б. Ш., Болтаев, М. М., Мелибоева, Ш. Ш., & Жалилов, Ф. С. (2022). ГИПОЛИПИМИДЕМИЧЕСКАЯ АКТИВНОСТЬ СЫРЬЯ ПЛОДЫ МОМОРДИКА ХАРАНЦИЯ (MOMORDICA CHARANTIA L). *Central Asian Academic Journal of Scientific Research*, 2(8), 26-35.

19. Samadov, B. S., Jalilova, F. S., Ziyaeva, D. A., Sharipova, D. S., Ozodova, N. X., & Norova, H. U. & Kudina, OV (2020). Pharmacological properties and chemical composition “Momordica charantia l.

20. Самадов, Б. Ш. (2020). Жалилов Фазлиддин Содикович, Жалилова Феруза Содиковна. ВЫРАЩИВАНИЕ ЛЕКАРСТВЕННОГО РАСТЕНИЯ «MOMORDICA CHARANTIA L» В УСЛОВИЯХ БУХАРСКОЙ ОБЛАСТИ. *Вестник науки и образования*, (21-1), 99.

21. Samadov, B. S., Jalilova, F. S., & Jalilov, F. S. (2022). COMPOSITION AND TECHNOLOGY OF COLLECTION OF INDIAN POMEGRANATE OBTAINED FROM MEDICINAL PLANT RAW MATERIALS. *Редакційна колегія*, 40.

22. Samadov, B. S., Jalilova, F. S., & Jalilov, F. S. (2022). ANALYSIS OF THE COMPONENTS OF THE COLLECTION OF MEDICINAL PLANT RAW MATERIALS OF INDIAN POMEGRANATE. *Редакційна колегія*, 43.

23. Samadov, B. S., Jalilova, F. S., & Jalilov, F. S. (2022). PROSPECTS FOR OBTAINING DOSAGE FORMS BASED ON MOMORDICA CHARANTIAL. *Редакційна колегія*, 37.

24. Samadov, B. S., Jalilova, F. S., & Jalilov, F. S. (2022). PROSPECTS FOR OBTAINING DOSAGE FORMS BASED ON LOCALIZED INDIAN POMEGRANATE. *Редакційна колегія*, 169.

25. Самадов, Б. Ш., Джалилов, Ф. С., Юлдашева, Д. Х., Джалилова, Ф. С., Болтаев, М. М., & Мелибоева, Ш. Ш. к. (2022). ПРИМЕНЕНИЕ В НАРОДНЫЕ МЕДИЦИНЫ ПЛОДЫ ЛЕКАРСТВЕННОГО РАСТЕНИЯ MOMORDICA CHARANTIA L. *Журнал химии товаров и народной медицины*, 1(4), 117–133. <https://doi.org/10.55475/jcgtm/voll.iss4.2022.76>

26. Самадов, Б. Ш., Джалилов, Ф. С., Юлдашева, Д. Х., Джалилова, Ф. С., Болтаев, М. М., & кизи Мелибоева, Ш. Ш. (2022). XALQ TABOVATIDA ISHLATILADIGAN MOMORDICA CHARANTIA L DORIVOR O'SIMLIGINING KIMYOVIY TARKIBI. *Журнал химии товаров и народной медицины*, 1(4), 134-161. DOI: <https://doi.org/10.55475/jcgtm/voll.iss4.2022.86>

27. Samadov, B. S., Jalilova, F. S., & Jalilov, F. S. (2022). PROSPECTS FOR OBTAINING DOSAGE FORMS BASED ON MOMORDICA CHARANTIA L. *Scientific progress*, 3(8), 29-32.

28. Samadov, B. S., Jalilova, F. S., & Jalilov, F. S. (2022). PROSPECTS FOR OBTAINING DOSAGE FORMS BASED ON LOCALIZED INDIAN POMEGRANATE. *Scientific progress*, 3(8), 33-41.

29. Samadov, B. S., Jalilova, F. S., & Jalilov, F. S. (2022). COMPOSITION AND TECHNOLOGY OF COLLECTION OF MOMORDICA CHARANTIA L OBTAINED FROM MEDICINAL PLANT RAW MATERIALS. *Scientific progress*, 3(8), 42-48.

30. Samadov, B. S., Jalilova, F. S., & Jalilov, F. S. (2022). ANALYSIS OF THE COMPONENTS OF THE COLLECTION OF MEDICINAL PLANT RAW MATERIALS OF MOMORDICA CHARANTIA L. *Scientific progress*, 3(8), 49-57.

31. Samadov, B. S., Zhalilov, F. S., & Zhalilova, F. S. (2022). HYPOLIPIDEMIC ACTIVITY OF THE MEDICINAL PLANT MOMORDICA HARANTIA. *Medical Scientific Bulletin of Central Chernozemye (Naučno-medicinskij vestnik Central'nogo Černozem'â)*, (89), 57-69.

32. Самадов, Б. Ш., Джалилов, Ф. С., & Джалилова, Ф. С. (2022). MOMORDICA CHARANTIA L DORIVOR O'SIMLIGINING ANATOMIK TUZILISHI. *Журнал химии товаров и народной медицины*, 1(5), 123-149. <https://doi.org/10.55475/jcgtm/voll.iss5.2022.109>

33. Samadov, B. S., Jalilov, F. S., Yuldasheva, D. H., Jalilova, F. S., Boltayev, M. M., & qizi Meliboyeva, S. S. APPLICATION IN FOLK MEDICINE FRUITS OF THE MEDICINAL PLANT MOMORDICA CHARANTIA L.

34. Samadov, B. S., Jalilov, F. S., Yuldasheva, D. H., Boltayev, M. M., & qizi Meliboyeva, S. S. THE CHEMICAL COMPOSITION OF THE MEDICINAL PLANT MOMORDICA CHARANTIA L USED IN TRADITIONAL MEDICINE.

35. Samadov, B. S., & Musaeva, D. M. (2020, March). Trends in the development of the epidemic process of hepatitis C in Uzbekistan. In *Proceedings of the 4th International Scientific and Practical Conference “Faces-people. Current problems of pharmacotherapy and recognition of medicinal benefits. Kharkiv (Vol. 1, p. 431)*.

36. Samadov, B. S., Musaeva, D. M., & Dubinina, N. V. (2020). Comparative characteristics and trends in the development of the epidemic process of hepatitis C in Ukraine and Uzbekistan. *New Day in Medicine*, 1(29), 284-290.

37. Samadov, B. S., Jalilov, F. S., & Jalilova, F. S. (2022). DOSAGE FORMS BASED ON THE MEDICINAL PLANT MOMORDICA CHARANTIA L. *Medical Scientific Bulletin of Central Chernozemye (Naučno-medicinskij vestnik Central'nogo Černozem'â)*, (90), 10-18.

38. Samadov B. S. MAGNESIUM DEFICIENCY AND ITS CORRECTION WITH VEGETABLE TINCTURE TINCTURAE MORUS //Scientific progress. – 2023. – Т. 4. – №. 3. – С. 4-12.

39. Самадов, Б. Ш., Жалилов, Ф. С., Жалилова, Ф. С., & Дубинина, Н. В. (2022). Антимикробная активность лекарственного растительного сырья “Momordica charantia L.”.

40. Самадов, Б. Ш., Джалилов, Ф. С., Мусазода, С. М., & Джалилова, Ф. С. (2023). ЛЕКАРСТВЕННЫЕ ФОРМЫ НА ОСНОВЕ ЛЕКАРСТВЕННОГО РАСТЕНИЯ MOMORDICA CHARANTIA L. Журнал химии товаров и народной медицины, 2(1), 139–162. <https://doi.org/10.55475/jcgtm/vol2.iss1.2023.149>
41. Самадов, Б. Ш., Джалилов, Ф. С., Мусазода, С. М., & Джалилова, Ф. С. (2023). MOMORDICA CHARANTIA L DORIVOR O'SIMLIGI ASOSIDAGI DORI SHAKLLARI. Журнал химии товаров и народной медицины, 2(1), 139-162. <https://doi.org/10.55475/jcgtm/vol2.iss1.2023.149>
42. Самадов, Б. Ш., Джалилов, Ф. С., Юлдашева, Д. Х., Джалилова, Ф. С., & Болтаев, М. М. кизи Мелибоева, ШШ (2022). Применение в народной медицины плоды лекарственного растения Momordica Charantia L. Журнал химии товаров и народной медицины, 1(4), 117-133.
43. Samadov, B. S., Jalilova, F. S., Ziyaeva, D. A., Sharipova, D. S., Ozodova, N. X., Norova, H. U., ... & Kudina, O. V. (2020). Pharmacological properties and chemical composition “Momordica charantia l”.
44. Dubinina, N., Tishchenko, I., Koshova, O., Kalinichenko, S., & Samadov, B. (2023). MEDICAL SCIENCES. CHEMICAL SCIENCES, 110, 25
45. Самадов Б.Ш., Ф.С.Жалилов, С.М.Мусозода. Химический состав и технология получения сухого экстракта на основе плодов Momordica charantia L, выращенного в Бухарской области республики Узбекистан // «Наука и инновация» - 2023 - №2. С. 82-91.
46. Самадов, Б. Ш. (2023). ИССЛЕДОВАНИЕ СТРУКТУРНО-МОРФОЛОГИЧЕСКОГО СТРОЕНИЯ ЛЕКАРСТВЕННОГО РАСТЕНИЯ MOMORDICA CHARANTIA L. Научный Фокус, 1(3), 309-321.
47. Sh, S. B., Musozoda, S. M., Xolnazarov, F. B., Musoev, R. S., Rahmonov, A. U., & Maksudov, K. S. (2023). DEVELOPMENT OF THE COMPOSITION OF SUPPOSITORIES BASED ON NUTMEG SAGE, GROWING IN TAJIKISTAN. Научный Фокус, 1(3), 294-299.
48. Самадов, Б. Ш., & Шамсиева, Т. (2023). АНТИОКСИДАНТНАЯ АКТИВНОСТЬ МОМОРДИКА ХАРАНЦИЯ (MOMORDICA CHARANTIA L). Научный Фокус, 1(4), 81-89.
49. Самадов, Б. Ш., Жалилова, Ф. С., Жалилов, Ф. С., & Муродова, Н. А. (2020). ФАРМАКОЛОГИЧЕСКИЕ СВОЙСТВА И ХИМИЧЕСКИЙ СОСТАВ ЛЕКАРСТВЕННОГО РАСТИТЕЛЬНОГО СЫРЬЯ “MOMORDICA CHARANTIA L”. Новый день в медицине, (1), 379-381.
50. Tishchenko, I., Dubinina, N., Filimonova, N., Samadov, B., & Peretyatko, O. (2023). HCV: features and insidiousness.
51. Sharipovich, S. B., Fatkhulloevich, R. I., & Mirahmad, M. S. (2023). ANALYSIS OF THE EXPECTORANT MEDICINES MARKET IN THE PHARMACEUTICAL MARKET OF TAJIKISTAN. Научный Фокус, 1(6), 295-300.

52. Sh, S. B., Dexkanov, S. S., Nurullayev, M. N., Olimova, N. I., & Narzulaeva, U. R. (2023). THE ROLE OF ENGLISH AND LATIN IN THE STUDY OF MEDICAL AND PHARMACEUTICAL TERMS. Научный Фокус, 1(6), 315-323.

53. Самадов, Б. Ш., & Зиёева, Д. А. (2023). РОЛЬ АНГЛИЙСКОГО И ЛАТИНСКОГО ЯЗЫКА ПРИ ИЗУЧЕНИИ МЕДИЦИНСКИХ И ФАРМАЦЕВТИЧЕСКИХ ТЕРМИНОВ. Научный Фокус, 1(6), 324-332.

54. Самадов, Б. Ш., Мусаева, Д. М., & Дубинина, Н. В. (2019). Сравнительная характеристика и тенденции развития эпидемического процесса гепатита С в Украине и в Узбекистане. Новый день в медицине, (4), 284-290.

55. Самадов Б. Ш., Жалилова Ф. С., Жалилов Ф. С. ХИМИЧЕСКИЙ СОСТАВ ПЛОДЫ “MOMORDICA CHARANTIA L” ВЫРАЩЕННОГО В УСЛОВИЯХ БУХАРСКОЙ ОБЛАСТИ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН. Матеріали ІХ Міжнародної науково-практичної internet-конференції «Сучасні досягнення фармацевтичної технології». Харків, НФаУ. Редакційна колегія. – 2021. – С. 3-7.

56. Б.Ш. Самадов, Ф.С. Жалилова, Ф.С. Жалилов, Н.А. Муродова., Фармакологическая свойства и химический состав лекарственного растительного сырья “Momordica Charantia L”. Матеріали ІV Міжнародної науково-практичної конференції. Харків, НФаУ, 2020. С. 426-430.

57. Самадов, Б. Ш., Жалилова, Ф. С., Жалилов, Ф. С., & Муродова, Н. А. (2020). ФАРМАКОЛОГИЧЕСКАЯ СВОЙСТВА И ХИМИЧЕСКИЙ СОСТАВ ЛЕКАРСТВЕННОГО РАСТИТЕЛЬНОГО СЫРЬЯ “MOMOR-DICA CHARANTIA L”. Новый день в медицине. Научно-реферативный, духовно-просветительский журнал, 1, 29.

58. Дубинина, Н. В., Дубініна, Н. В., Самадов, Б. Ш., Тищенко, И. Ю., & Тищенко, І. Ю. (2020). Перспективы использования лекарственного сырья момордика харанция для создания новых лекарственных средств.